

EKOLOGIYANING OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGIGA TA'SIRI

Bahriddinova Zulayho Zavqiddin qizi*Navoiy Innovatsiyalar Universiteti**Biologiya yo'nalishi 2-kurs talabasi**E-mail: zzilola856@gmail.com**[Tel: +998505307071](tel:+998505307071)***Idrisova Oksana Baktibayevna***Navoiy Innovatsiyalar Universiteti**Biologiya yo'nalishi 2 -kurs talabasi**E-mail: samiphones906@gmail.com**[Tel: +998930965418](tel:+998930965418)***MAQOLA
MALUMOTI****ANNOTATSIYA:****MAQOLA TARIXI:***Received: 26.01.2026**Revised: 27.01.2026**Accepted: 28.01.2026***KALIT SO'ZLAR:***ekologiya, oziq-ovqat
xavfsizligi, iqlim
o'zgarishi, qishloq
xo'jaligi, barqaror
rivojlanish*

Mazkur maqolada ekologik omillarning oziq-ovqat xavfsizligiga ko'rsatadigan ta'siri kompleks va tizimli yondashuv asosida ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Xususan, iqlim o'zgarishi jarayonlarining qishloq xo'jaligi ekinlari hosildorligiga ta'siri, tuproq degradatsiyasi va unumdorlikning pasayishi, suv resurslarining kamayishi hamda atrof-muhitning kimyoviy va biologik ifloslanishi bilan bog'liq muammolar chuqur o'rganiladi. Ushbu omillarning oziq-ovqat mahsulotlari yetishtirish, saqlash va taqsimlash tizimlariga salbiy ta'siri ilmiy manbalar asosida baholanadi.

Maqolada ekologik muammolarning oziq-ovqat mahsulotlari sifati va xavfsizligiga ta'siri, jumladan, pestitsid va og'ir metall qoldiqlarining inson salomatligiga potensial xavflari ham yoritib beriladi. Shuningdek, ekologik barqarorlikni ta'minlashga qaratilgan zamonaviy yondashuvlar, resurslardan oqilona foydalanish, agroekologik texnologiyalarni joriy etish va barqaror qishloq xo'jaligi tizimlarini rivojlantirishning oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlashdagi o'rni asoslab beriladi.

Tadqiqot natijalari ekologik muhitni muhofaza qilish va tabiiy resurslardan barqaror foydalanish oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashning muhim sharti ekanini ko'rsatadi hamda ushbu yo'nalishda ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqish zarurligini

ta'kidlaydi.

Kirish

Oziq-ovqat xavfsizligi har bir jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy barqarorligi va aholi farovonligini ta'minlovchi ustuvor yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Aholini yetarli miqdorda, sifatli va xavfsiz oziq-ovqat mahsulotlari bilan uzluksiz ta'minlash masalasi bevosita tabiiy resurslardan oqilona foydalanish, ekologik muvozanatni saqlash hamda atrof-muhit holati bilan chambarchas bog'liqdir. Oziq-ovqat tizimining barqaror faoliyati qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishining tabiiy muhit bilan o'zaro uyg'unligiga asoslanadi.

So'nggi yillarda global miqyosda kuzatilayotgan ekologik muammolarning keskinlashuvi oziq-ovqat xavfsizligiga jiddiy tahdid solmoqda. Iqlim o'zgarishi natijasida harorat rejimining o'zgarishi, qurg'oqchilik va ekstremal ob-havo hodisalarining ko'payishi qishloq xo'jaligi ekinlari hosildorligining pasayishiga olib kelmoqda. Shu bilan birga, tuproq degradatsiyasi, eroziya jarayonlarining kuchayishi va unumdor qatlamning kamayishi oziq-ovqat mahsulotlari yetishtirish imkoniyatlarini cheklamoqda. Suv resurslarining tanqisligi va notekis taqsimlanishi sug'oriladigan dehqonchilik rivojiga salbiy ta'sir ko'rsatib, hosil barqarorligini izdan chiqarmoqda.

Atrof-muhitning kimyoviy, biologik va texnogen ifloslanishi ham oziq-ovqat xavfsizligiga ta'sir etuvchi muhim omillardan biri hisoblanadi. Tuproq va suv muhitiga pestitsidlar, mineral o'g'itlar hamda og'ir metallarning ortiqcha tushishi yetishtirilayotgan mahsulotlar sifatining pasayishiga va inson salomatligi uchun xavf tug'diruvchi holatlarning yuzaga kelishiga sabab bo'lmoqda. Shu jihatdan, ekologik muammolarni bartaraf etish va barqaror qishloq xo'jaligi tizimlarini rivojlantirish oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashning muhim sharti sifatida namoyon bo'ladi. Mazkur maqolaning maqsadi ekologik omillarning oziq-ovqat xavfsizligiga ko'rsatadigan ta'sirini ilmiy manbalar asosida tahlil qilish, mavjud muammolarni aniqlash hamda ekologik barqarorlikni ta'minlash orqali oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlash yo'llarini asoslab berishdan iboratdir.

Tadqiqot usullari

Mazkur tadqiqot jarayonida ekologiya va oziq-ovqat xavfsizligi masalalariga oid ilmiy-adabiy manbalar keng qamrovda tahlil qilindi. Xususan, xalqaro va milliy miqyosdagi ilmiy maqolalar, monografiyalar, tahliliy sharhlar hamda nufuzli xalqaro tashkilotlar — Birlashgan Millatlar Tashkilotining Oziq-ovqat va qishloq xo'jaligi tashkiloti (FAO), Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (WHO) va Iqlim o'zgarishi bo'yicha hukumatlararo ekspertlar guruhi (IPCC) tomonidan e'lon qilingan rasmiy hisobotlar tadqiqot manbasi sifatida foydalanildi. Ushbu hujjatlar ekologik omillarning oziq-ovqat tizimlariga ta'sirini baholashda asosiy axborot bazasini tashkil etdi.

Tadqiqot nazariy xarakterga ega bo'lib, unda tizimli tahlil usuli orqali ekologik omillar va oziq-ovqat xavfsizligi o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik kompleks tarzda o'rganildi. Taqqoslash usuli yordamida turli mintaqalarda ekologik muammolarning qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishi va oziq-ovqat ta'minotiga ta'siri solishtirildi hamda umumiy va farqli jihatlar aniqlab olindi. Umumlashtirish usuli orqali esa olingan ilmiy ma'lumotlar tizimlashtirilib, nazariy xulosalar shakllantirildi.

Shuningdek, tadqiqotda ekologik va oziq-ovqat xavfsizligiga oid statistik va analitik ma'lumotlar ikkilamchi manbalar asosida o'rganildi. Mazkur ma'lumotlar mavjud ilmiy hisobotlar va ochiq axborot resurslaridan olinib, ularning ishonchliligi va dolzarbligi tanqidiy yondashuv asosida baholandi. Qo'llanilgan metodik yondashuvlar ekologik omillarning oziq-ovqat xavfsizligiga ta'sirini ilmiy asosda tahlil qilish hamda umumiy xulosalar chiqarish imkonini berdi.

Natijalar

O'tkazilgan tadqiqot natijalari ekologik omillar oziq-ovqat xavfsizligiga bevosita va bilvosita ta'sir ko'rsatishini ilmiy jihatdan tasdiqladi. Tahlillar shuni ko'rsatdiki, tuproq resurslarining degradatsiyasi, xususan eroziya jarayonlarining kuchayishi, sho'rlanish va unumdor qatlamning yemirilishi qishloq xo'jaligi ekinlari hosildorligining barqaror pasayishiga olib kelmoqda. Bunday holatlar ekin maydonlarining ishlab chiqarish salohiyatini cheklab, oziq-ovqat mahsulotlari yetishtirish hajmining kamayishiga sabab bo'lmoqda.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, suv resurslarining tanqisligi va ularning notekis taqsimlanishi sug'oriladigan dehqonchilik tizimiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Suv ta'minotidagi uzilishlar va sug'orish samaradorligining pasayishi ekinlarning o'sish va rivojlanish jarayonlarini izdan chiqarib, hosil sifati va miqdorining kamayishiga olib kelmoqda. Ayniqsa, qurg'oqchil hududlarda suv resurslarining cheklanganligi oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashda jiddiy muammolarni yuzaga keltirmoqda.

Iqlim o'zgarishi bilan bog'liq jarayonlar ham tadqiqot natijalarida muhim omil sifatida namoyon bo'ldi. Harorat rejimining o'zgarishi, qurg'oqchilik, toshqinlar va boshqa ekstremal ob-havo hodisalarining ko'payishi qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishida yuqori darajadagi xavf va noaniqlikni yuzaga keltirmoqda. Bu holatlar hosil yo'qotilishiga, ishlab chiqarish xarajatlarining oshishiga va oziq-ovqat ta'minotining beqarorlashuviga sabab bo'layotgani aniqlandi.

Shuningdek, tadqiqot davomida atrof-muhitning kimyoviy ifloslanishi oziq-ovqat xavfsizligiga salbiy ta'sir ko'rsatayotgani aniqlanildi. Tuproq va suv muhitining pestitsidlar, mineral o'g'itlar va og'ir metallar bilan ifloslanishi natijasida yetishtirilayotgan oziq-ovqat mahsulotlarining sifati pasayib, ularning tarkibida inson salomatligi uchun xavfli moddalarning to'planishi ehtimoli ortmoqda. Bu holat oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligini

ta'minlash va aholining sog'lig'ini muhofaza qilish nuqtayi nazaridan dolzarb muammo sifatida baholandi.

Umuman olganda, olingan natijalar ekologik muammolarni bartaraf etish va tabiiy resurslardan barqaror foydalanishga qaratilgan chora-tadbirlarni amalga oshirish oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlashning muhim sharti ekanini ko'rsatdi.

Muhokama

Olingan tadqiqot natijalari ekologiya va oziq-ovqat xavfsizligi o'rtasida uzviy va mustahkam o'zaro bog'liqlik mavjudligini yaqqol tasdiqlaydi. Tahlillar shuni ko'rsatdiki, ekologik muammolarning kuchayishi, xususan tuproq degradatsiyasi, suv resurslarining tanqisligi va iqlim o'zgarishi jarayonlarining jadallashuvi oziq-ovqat mahsulotlari ishlab chiqarish barqarorligiga jiddiy tahdid solmoqda. Mazkur omillarning e'tiborsiz qoldirilishi uzoq muddatda oziq-ovqat tanqisligiga, mahsulotlar narxlarining keskin oshishiga va aholining ijtimoiy-iqtisodiy holatining yomonlashuviga olib kelishi mumkin.

Shuningdek, atrof-muhitning kimyoviy va biologik ifloslanishi oziq-ovqat mahsulotlari sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatib, inson salomatligi uchun xavf tug'diruvchi omillarni kuchaytiradi. Bu holat oziq-ovqat xavfsizligini nafaqat miqdoriy, balki sifat jihatidan ham ta'minlash zarurligini ko'rsatadi. Shu nuqtayi nazardan, ekologik muammolarni hal etish va oziq-ovqat tizimlarini barqarorlashtirish o'rtasida kompleks yondashuvni joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi.

Natijalarga asoslanib aytish mumkinki, barqaror qishloq xo'jaligi tizimlarini rivojlantirish, agroekologik yondashuvlarni joriy etish va ekologik toza texnologiyalarni qo'llash oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashning muhim omillaridan biridir. Tabiiy resurslardan oqilona foydalanish, suv va yer resurslarini muhofaza qilish hamda ekinlarni iqlim o'zgarishiga moslashtirish orqali qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishining barqarorligini oshirish mumkin. Ushbu yondashuvlar oziq-ovqat xavfsizligini qisqa va uzoq muddatda ta'minlashga xizmat qiladi.

Xulosa

Tadqiqot natijalari ekologik barqarorlik oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashning fundamental asosi ekanini ilmiy jihatdan asoslab berdi. Atrof-muhit holatining yomonlashuvi qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishiga bevosita salbiy ta'sir ko'rsatib, oziq-ovqat ta'minotining barqarorligiga xavf tug'diradi. Shu bois, ekologik muhitni muhofaza qilish, tabiiy resurslardan barqaror foydalanish va iqlim o'zgarishiga moslashuv choralari kuchaytirish oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlashning muhim sharti hisoblanadi.

Xulosa sifatida ta'kidlash joizki, ekologik siyosat va oziq-ovqat xavfsizligi strategiyalarini o'zaro uyg'unlashtirish, ilmiy asoslangan boshqaruv qarorlarini qabul qilish va barqaror rivojlanish tamoyillariga amal qilish orqali aholining oziq-ovqat bilan ta'minlanganlik darajasini oshirish mumkin. Ushbu yondashuv uzoq muddatli istiqbolda iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash va aholi salomatligini muhofaza qilishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdullayev A.A. Ekologiya va atrof-muhitni muhofaza qilish. — Toshkent: O‘qituvchi, 2019.
2. Xolmatov O‘., Rahmonov S. Oziq-ovqat xavfsizligi asoslari. — Toshkent: Iqtisodiyot, 2021.
3. Rasulov A.R. Barqaror rivojlanish va ekologik xavfsizlik. — Toshkent: Innovatsiya, 2018.
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti farmoni. Oziq-ovqat xavfsizligini ta’minlash chora-tadbirlari to‘g‘risida. — Toshkent, 2020.
5. Hakimova, Sh. (2024). Bolalar ovqatlanishida ozuqa moddalar: oqsillar, yog ‘lar, uglevodlarning ahamiyati. Nordic_Press, 3(0003).